

Félags- og húsnæðismálaráðuneytið
Skúlagötu 4
101 Reykjavík

20. ágúst 2025

Áform um breytingar á lögum um réttindagæslu fyrir fatlað fólk

Mál nr. S-124/2025 í samráðsgátt stjórnvalda

Barnaheill hafa tekið til skoðunar áform félags- og húsnæðismálaráðuneytisins um breytingar á lögum um réttindagæslu fyrir fatlað fólk. Einn liður breytinganna snýr að því að V. kafla laganna, um ráðstafanir til að draga úr nauðung í þjónustu við fatlað fólk, verði breytt þannig að hann nái aðeins til einstaklinga yfir 18 ára aldri. Segir ráðuneytið að á fundum með mennta- og barnamálaráðuneytinu hafi komið fram að í vinnslu séu breytingar á gildandi barnaverndarlögum, þar sem fyrirhugað sé að lögfesta ákvæði sem fjalla sérstaklega um beitingu nauðungar og þvingunar í þjónustu við börn, óháð fötlun.

Á þessu stigi máls vilja Barnaheill koma eftirfarandi ábendingum á framfæri við ráðuneytið.

Í fyrsta lagi er mikilvægt að stjórnvöld vinni að því að draga úr beitingu nauðungar í þjónustu við fötluð börn. Ljóst er að fatlað fólk hefur í gegnum tíðina verið beitt ýmiskonar þvingunum og nauðung, oft ómarkvisst og í of miklum mæli, og þar hafa börn verið sérstaklega útsett. Ítarlegri greining þarf að fara fram á því hvort réttinda fatlaðra barna sé betur gætt með því að láta V. kafla laga um réttindagæslu fyrir fatlað fólk ná áfram yfir þau, eða með því að færa þau undir gildissvið barnaverndarlaga.

Í öðru lagi, ef vilji er til þess að breyta gildissviði laganna þannig að beiting nauðungar í þjónustu við fötluð börn færist undir barnaverndarlög, þá er nauðsynlegt að skoða þær breytingar heildstætt. Ákvæði V. kafla laga um réttindagæslu fyrir fatlað fólk eru mun ítarlegri en þau ákvæði barnaverndarlaga sem fjalla um réttindi barns og beitingu þvingunar. Í lögum um réttindagæslu fyrir fatlað fólk er t.a.m. kveðið á um sérfræðiteymi og undanþágunefnd, auk þess sem skráning og eftirlit eru mun skýrari en í barnaverndarlögum. Vanda þarf til verka svo tryggt sé að réttindi fatlaðra barna skerðist ekki við yfirfærsluna, hvað þá að lagalegt tómarúm skapist ef breytingarnar eiga sér stað á ólíkum tíma hjá ráðuneytunum.

Rétt er að minna á að bæði samkvæmt barnasáttmálanum og samningi Sameinuðu þjóðanna um réttindi fatlaðs fólks ber stjórnvöldum að hafa það að leiðarljósi sem er barninu fyrir bestu. Sá hluti áformaðra lagabreytinga sem hér hefur verið fjallað um þarfnast dýpri greininga og ítarlegra samráðs til að tryggja að sú skuldbinding stjórnvalda sé í heiðri höfð.

Virðingarfyllt,

Tótlá I. Sæmundsdóttir

Tótlá I. Sæmundsdóttir
Framkvæmdastjóri Barnaheilla

Barnaheill